

Darya Safai en de rol van herinneringen

Kunstschilder Peter Proost las 'Van de cel naar de Kamer' van Darya Safai.
Een ervaring.

Peter Proost

Peter Proost is schilder en kunstkenner

11/5/2024 - Leestijd 4 minuten

LEES LATER SCHENK DEEL

'Samuel Paty's Head' van Peter Proost
foto © Peter Proost

Kunstschilder Peter Proost las 'Van de cel naar de Kamer' van Darya Safai. Een ervaring.

Herinnering als middel om identiteiten te bevestigen en zelfs te construeren wordt steeds belangrijker. Maar wat doen herinneringen? Een déjà vu noemt men een 'herinneringsbeleving'. Een andere sterke vorm van herinnering had auteur Peter Proost bij het lezen van het boek 'Waarover men niet spreekt' van Wim van Rooy. Plots herkende hij namen en voorvallen. Deze speciale ervaring van een schokkende herinnering heeft hij nu weer met het boek 'Van de cel naar de Kamer' van Darya Safai.

Hoofdstuk 7 van 'Van de cel naar de kamer' begint als volgt: '16 oktober 2020. In Conflans-Saint-Honorine, een dorp in het noordwesten van Frankrijk, wordt Samuel Paty, een leraar geschiedenis en maatschappelijke vorming, op straat onthoofd.'

Met een schok van herkenning bracht deze inleiding me terug naar de plaats die ik wel moest bezoeken toen mijn vrouw en ik in de streek verbleven. Het moordincident en de plaats kwamen er toevallig ter sprake, ik dacht immers dat het rond Lyon was gebeurd. Daar was, rond dezelfde tijd, de jonge vrouw Mila al een slachtoffer van zware islamitische agressie. Vooral mentale maar net zogoed fysieke met realistische doodsb bedreigingen die overigens tot vandaag blijven doorgaan.

Islamitische dreiging

Ik herinner me hoe we over de kade kuierden langs de Seine in het mooi verzorgd toeristisch dorp. Ik vroeg aan een inwoner of hij het voorval met Paty kende en waar het plaats vond. Verslagen wees hij naar een oplopende straat. Daarachter, wat verder weg, was het gebeurd. Ik ben er niet naartoe gegaan omdat mijn vrouw het welletjes vond. We waren immers op vakantie. We volgden wel de weg ernaartoe vanwaar we La Défense in de verte zagen liggen.

In 1989 schilderde ik het iconische open gebouw, Grande Arche. Toen stond er bijna niets en nu zie je de torengebouwen van ver. Ook daar plande één van de Bataclanterroristen een aanslag en in juni 2023 waren er vlakbij, in Nanterre, ernstige rellen, opnieuw vanwege islamitische dreiging. De weg terug naar beneden werd geflankeerd door een video en grote foto's met werk van Angel Vergara. Deze in Brussel residerende Spaanse kunstenaar overschildert bewegende beelden, in dit geval van mensen aan die kade en gebruikte er stills van. Dat was allemaal idyllisch en stond diametraal tegenover het onzichtbare maar aanwezige islamisme.

Schilderijen

Schilderijen houden, net als foto's, herinneringen vast.

Kon ik die aanslag beeldend verwerken? Voordien schilderde ik de dode Pim Fortuyn aan de hand van een foto die Knack gebruikte als publiciteit in kranten. Er lagen afgebleekte exemplaren op straat bij het oud papier. Onlangs hernam ik een poging om de even dode Theo van Gogh te schilderen nadat ik het een tiental jaar geleden een eerste keer probeerde. Van Samuel Paty had ik de snel verwijderde screenshot die de Tsjetsjeense moordenaar gepost had, opgeslagen. Niet van zijn lichaam zoals Darya schrijft, maar enkel van het bebloede hoofd, op de straat. Omdat ik de foto niet kon aanzien legde ik een afdruk in mijn atelier om eraan te wennen.

En dat lukte. Na enkele maanden begon ik er schetsen van te maken en deed dat geregeld gedurende ongeveer een jaar. Ik moest enkel oppassen dat mijn kleinkinderen of bezoekers er niet onverwacht mee geconfronteerd werden. Herinneringen zijn dus heel wat meer dan persoonlijk gekleurde archieven.

Verworven

Ondertussen bezocht ik tentoonstellingen, musea. Zopas het Bonnefantenmuseum in Maastricht. Veel woke. Helemaal bovenaan was er nog een een installatie voor kinderen met als onderwerp het milieu. Veel roze waar geleidelijk, naarmate men erdoorheen wandelde, wat somberdere kleuren in verwerkt waren. Ik zei tegen de enthousiaste vrijwilligster aan een infobalie dat er meer boodschap dan kunst aanwezig was in het museum. Als dank kreeg ik haar rug te zien toen ik aan de andere zijde naar beneden kwam.

Een tussenverdieping toonde gerestitueerde werken van de Nazi's. Ik las erover, niet lang geleden, in het boek 'Kunst Voor Das Reich' van Geert Sels. En weer had ik zo'n directe en ongefilterde herinnering. Maar ik ging er speciaal naartoe voor de tentoonstelling van Isaac Julien (Sir Isaac Julien, hij is geridderd) met video's en films van hem over een periode van 1980 tot recent. Hij is een Londense top kunstenaar die internationaal werken maakt vanuit de zwarte gemeenschap. Hij deconstrueert onze traditionele, blanke kijk op geschiedenis. Ook hier weer filmstills. Er moet uiteindelijk een product zijn dat verworven kan worden. En opnieuw de problematiek van restitutie, al is Isaac Julien geboren in East End, 1960, Engeland. De aanleiding om met film te werken waren de rassenrellen in Bristol 1980-81. Nochtans zijn de werken altijd kunstzinnig, dromerig en niet agressief, met uitsluitend (?) zwarte figuranten, vaak homo's. Herinneringen werken hier als water in een bad.

Darya's herinneringen

Darya's herinneringen en verwijzingen naar de Iraanse cultuur zijn van een andere, transcendentere orde dan de diffuse mix van selectieve verhalen waarin het zwart zijn een segregerende rol speelt. Vooral in deze tijden gaat de aandacht van veel zwarte kunstenaars naar exclusieve zwarte thema's of naar het toe-eigenen van blanke onderwerpen. Zopas las ik over de nieuwe plaat van Beyoncé met countrymuziek, een blanke niche. De banjo blijkt van oorsprong een Afrikaans instrument te zijn. Herinneringen om een zwarte identiteit te construeren.

De Egyptische documentaire 'A Stroke Of Freedom' met de cartooniste Doaa El-Adl, uitgezonden op VRT, ligt in de lijn van het boek van Darya. Gemaakt door en met vrouwen merkte ik overeenkomsten op met wat ik stilaan ervaar in Antwerpen, speciaal in Borgerhout. In de uitstekende documentaire wordt duidelijk hoe de regels van de islam de geesten van deze vrouwen beheersen. Steeds afwegen of gedrag niet aanstootgevend zou zijn, kan zijn. Tot in de dromen. De cartooniste kijkt graag naar oude Egyptische films. Ze bevatten het geheugen, de herinnering aan tijden toen vrouwen veel vrijer waren. Darya Safai's verweving van herinneringen met nieuwe feiten vormt ook zo'n geheugen. Dag na dag.